

**MARCEL AVRAMESCU SAU DESPRE SFIDAREA LITERATURII**  
*Marcel Avramescu or on the Defiance of Literature*

**Prof. dr. Gheorghe GLODEANU**  
**Technical University of Cluj-Napoca**  
**The Northern University Center, Baia Mare**

*Abstract*

Marcel-Mihail Avramescu (1909-1984) remains an unconventional character in Romanian literature, whose works have only started to be valued posthumously. Between the two world wars the nonconformist writer used to sign his avant-garde texts with the pen-name Ionathan X. Uranus. Those who have known him speak about the personality and the extraordinary culture of an individual who, in his tumultuous youth, was in turns, a magician, a graphologist, an astrologist, and a follower of René Guénon. At the end of the 20's and the beginning of the next decade, Ionathan X. Uranus was cooperating with several reviews such as *Orizontul*, *Adam*, *Ulise*, *Zodiac*, *Viața literară*, *Contimporanul*, *Floarea de foc*. Yet between 1928 and 1929 he published mostly in Tudor Arghezi's review *Bilete de papagal*. After Urmuz, the author of *Cuvinte potrivite* is worth of praise for discovering and publishing another outstanding character in the Romanian avant-garde. Around 1932, after the publishing of his experimental works, Marcel Avramescu joins the traditional school, becoming alongside Vasile Lovinescu one of the most important followers of René Guénon in Romania. In 1934 he founded the review of traditional esoteric studies called *Memra*, in which he published under several pseudonyms. In fact Marcel Avramescu remains famous due to the impressive number of pseudonyms he used. Also in 1934 the writer gets his bachelor degree in Philosophy at the University of Bucharest. Anticipating the gesture of his famous confrere, N. Steinhardt, in 1936 he turns to orthodoxy after forsaking avant-gardism as well as occultism.

**Keywords: unconventional, avant-garde, esotericism, defiance, irony**

Marcel-Mihail Avramescu (1909-1984) rămâne un personaj insolit al literaturii române, ale cărui scrieri au început să fie valorificate abia postum. În perioada interbelică, scriitorul nonconformist își semna textele de avangardă Ionathan X. Uranus. Cei care l-au cunoscut, vorbesc de personalitatea și de cultura extraordinară a unui om care, în tinerețea sa tumultuoasă, a fost, rând pe rând, magician, grafolog, astrolog și adept al lui René Guénon. La sfârșitul anilor 20 și începutul deceniului următor, Ionathan X. Uranus colaborează la o serie de reviste precum *Orizontul*, *Adam*, *Ulise*, *Zodiac*, *Viața literară*, *Contimporanul*, *Floarea de foc*. Între 1928 și 1929 publică însă, cu predilecție, în revista *Bilete de papagal* a lui Tudor Arghezi. După Urmuz, autorul *Cuvintelor potrivite* are meritul de a descoperi și de a publica o altă figură marcantă a avangardei literare românești. Prin 1932, după tipărirea scrierilor sale experimentale, Marcel Avramescu aderă la școala de gândire tradițională, devenind, alături de Vasile Lovinescu, unul din cei mai importanți adepți ai lui René Guénon în România. În 1934, fondează revista de studii ezoterice tradiționale *Memra*, în care semnează cu diferite pseudonime. De altfel, Marcel Avramescu rămâne celebru prin numărul impresionant de pseudonime la care recurge. Tot în 1934, scriitorul obține licența în filozofie la Universitatea din București. Anticipând gestul celebrului său confrate N. Steinhardt, în 1936 se convertește

la ortodoxie, după ce renunță atât la avangardism, cât și la ocultism. În 1939 se înscrie la Facultatea de Teologie din București, dar, din cauza războiului, își va termina studiile destul de târziu. Este hirotonisit preot la Biserica Antim din București abia în 1951, devenind cunoscut sub numele de părintele Mihail. La sfârșitul deceniului al șaselea traversează o puternică criză existențială, ajungând să slujească, între 1962 și 1976, când se pensionează, la Jimbolia. Aici este descoperit de scriitorii bănățeni, în frunte cu reputatul critic literar Cornel Ungureanu. La sfârșitul vieții se retrage la București, la fiica sa Mariana Macri, cea care îi va îngriji și scrierile.

Cu un asemenea traiect existențial labirintic, personajul ajunge fabulos în mediile culturale. Cu toate acestea, debutează editorial abia postum cu volumul *Fragmente reziduale disparate din Calendarul incendiat al lui Ierusalimus Unicornus* (1999). Lucrarea este considerată o veritabilă artă poetică prin procedeele specifice literaturii de avangardă pe care le utilizează. Scriitorul urmărește, cu predilecție, distrugerea clișeelelor de gândire și de limbaj, pentru a se ajunge la eliberarea cuvântului autentic. Fals jurnal, „calendarul” însumează 39 de zile din perioada 21 iunie – 14 septembrie 1965. În primul volum din *Dicționarul general al literaturii române* (2005) se specifică faptul că opera lui Marcel Avramescu reprezintă „*una din cele mai originale și mai excentrice scrieri din literatura «de sertar» a ultimelor decenii*”. Sub îngrijirea Mariane Macri, fiica scriitorului, și având o prefață semnată de Andrei Pleșu, în 2001, vede lumina tiparului lucrarea intitulată *Monolog nocturn despre Suverana Slobozenie a Singurătății*. Sunt cărți ce duc la redescoperirea unui scriitor și a unui personaj legendar, căruia Claudio Mutti îi consacră un capitol special în lucrarea intitulată *Guénon în România*. Portretul spiritual al scriitorului este reconstituit și de către Cornel Ungureanu în cel de-al doilea volum din studiul intitulat *La Vest de Eden* (2000).

În 2005, Editura Compania a tipărit textele de avangardă ale lui Marcel Avramescu, texte semnate Ionathan X. Uranus (Ionathan X. Uranus, *În potrivea veacului*, Textele de avangardă, 1926-1932, Ediție îngrijită de Mariana Macri și Dorin-Liviu Bîțfoi, Editura Compania, 2005). Lucrarea se deschide cu un interesant studiu introductiv semnat de Dorin-Liviu Bîțfoi, intitulat *Ionathan X. Uranus sau Omul exorbitant și identitățile sale*. Acesta reconstituie profilul spiritual al unui personaj insolit și se oprește la principalele etape ale unui traiect intelectual fabulos. Nu sunt ignorate nici impresiile lăsate de către neobișnuitul personaj asupra unor importanți oameni de cultură precum Geo Bogza, Petru Comarnescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Cornel Ungureanu, Șerban Foarță, Alexandru Paleologu, Barbu Brezianu. După cum relevă autorul prefeței, extrem de interesantă și de surprinzătoare se dovedește evoluția lui Marcel Avramescu de la condiția de tânăr scriitor de avangardă la cea de inițiat în științele ezoterice, urmată de opțiunea de mai târziu pentru ortodoxie, traiect ce face din fostul avangardist un personaj greu de catalogat. Absentând adesea, în mod inexplicabil, din antologiile și studiile consacrate literaturii române de avangardă, Ionathan X. Uranus este considerat de către autorul prefeței „*una dintre cele mai enigmatice figuri ale avangardei literare românești*”, dar și „*una dintre cele mai puțin palpabile ale întregii generații interbelice*”. Numărul pseudonimelor utilizate de către scriitor se dovedește impresionant, fapt cu atât mai șocant cu cât opera lui rămâne extrem de redusă ca număr de pagini. Se pare că autorul însuși a identificat în jur de 60 de semnături diferite, reproduse parțial în volumul apărut la Editura Compania. Ionathan X. Uranus rămâne însă pseudonimul cel mai popular cu care autorul și-a semnat opera literară. Scriitorul a debutat ca Mark

Abrams, dar acest nume va fi rezervat în curând doar articolelor ezoterice. Dintre celelalte supranume ale personajului Marcel Avramescu putem aminti: Ierusalim X. Unicornus, Ionathan N. Uranus, I.X.Uranus, I.X.U., Uranus, Ștefan Adam, Astro-Magul, Astro-Magul Marc, Ștefan A.Sam, Mark, Marc Man, Mihail Marcu Avramescu, Memra, Părintele Mihail etc. Critica literară l-a situat în proximitatea unor autori de avangardă precum: Urmuz, Grigore Cugler, F. Brunea-Fox, Moldov sau Madda Holda. Asemenea lui Fernando Pessoa, scriitorul își asumă o serie întreagă de identități, care pornesc însă toate de la același arhetip.

După cum se precizează în *Nota asupra ediției*, volumul *În potrivă veacului* reunește, în ordine cronologică, cele 47 de texte de avangardă aparținând lui Marcel Avramescu. Ele au fost publicate în perioada 1926-1932 într-o serie de gazete precum *Orizontul*, *Bilete de papagal*, *Radical*, *Viața literară*, *Zodiac*, *Adam*, *Ulise*, *Vremea*. Selecția nu se oprește și la scrierile de altă factură (poeme, eseuri, articole omagiale etc.) publicate de către autor în aceeași perioadă. Chiar dacă în 1932 mai tipărește două scrieri de avangardă (*Despre șapte...* și *Ispitele lui Moș Grămadă*), apariția lor se explică, probabil, printr-o întârziere redacțională. Aceasta deoarece despărțirea scriitorului de avangardă se petrece în 1931, în momentul publicării, în revista *Vremea*, a textului de referință intitulat *Necrolog. Pentru răposății Ionathan X. Uranus și Mark Abrams*. Pentru a facilita lectura, editorii volumului oferă la cuprins o serie de precizări utile privind sursele textelor și semnificațiile acestora. În stabilirea ediției s-a ținut cont de scrierile prezente în colecțiile din marile biblioteci publice, o parte din ele fiind confruntate cu dactilogramele existente în arhiva familiei. Titlul și semnătura fiecărei relatări redau în mod fidel – după cum precizează editorii – elementele corespunzătoare din publicațiile de origine. Fotografiile lui Marcel Avramescu și facsimilurile scrisorilor sale din perioada 1961-1982 provin din arhiva familiei. În clarificarea elementelor biografice și în datarea fotografiilor, un rol important a jucat doamna Mariana Macri, fiica insolitului om de cultură.

Volumul *În potrivă veacului* se deschide cu narațiunea intitulată *Gâște libere*. Subintitulat *Roman succint de Mark Abrams*, textul a fost tradus de către M. Grindea, unul din numeroasele *alter ego*-uri ale scriitorului. Marcel Avramescu sfidează genurile și speciile literare tradiționale, devenind un autor modern de texte. Scriitorul își asumă arsenalul narativ dinamitar specific scriitorilor de avangardă, sfidând locurile comune, clișeele prezente în gândire și în limbaj. Asemenea lui Urmuz în micul „roman” în patru părți intitulat *Pâlnia și Stamate*, Ionathan X. Uranus își scrie propriul său „roman succint”. Scriitorul păstrează logica formală a frazei, dar enunțul este golit de sensul lui tradițional. Iată, de exemplu, cum se deschide narațiunea intitulată *Gâște libere*: „*Hai să dăm ortul popii pentru viața celor duși prin meleagurile străine; căci azi se mai văd minuni scăpate de teroarea lămpilor. Le zăream pe toate cinci, lungi, scobite, cu pleavă în creștet și cu mâini portative, întocmai ca niște adevărate sardele*”. Comparațiile devin șocante, sfidează logica obișnuită, iar personajele sunt mecanomorfe sau zoomorfe, alcătuind un amestec între om și mașină sau om și animal. Iată câteva exemple elocvente. Băieții se adună în pipa contabilului, unde fabricau tot ce trebuia pentru un cămin confortabil. Conducerea lucrărilor este preluată de către acela care are o portocală în urechea stângă. Semn al puterii dobândite, acesta se urcă pe o umbrelă, unde se încinge următorul dialog: „-rscrubctmbstlgrzut.” Insolitul „roman al fiului risipitor” se încheie cu un îndemn mai puțin obișnuit înspre locurile sacre: „*Și să ne vedem cu bine, la anul, la Ierusalim*”. Ceea ce urmează simulează o falsă divergență de opinii. Prozatorul împrumută

unor personaje celebre (Goethe, Rabi Akiva, Papa Pius al XI-lea) o serie de replici specifice creațiilor de factură absurdă.

Tot în sfera literaturii „supra-realiste” sunt plasate și scrierile intitulate **Biserica atacată**, **Poem**, **Omul** și (din nou) **Poem**. Ele au apărut în revista **Orizontul** (nr.41, 7 octombrie 1926) sub semnătura lui Mark Abrams, fiind tălmăcite în limba română de către același M. Grindea. Încă din momentul debutului său literar, scriitorul se complăce astfel într-un joc subtil al dedublărilor continue, derutându-și cititorii, cărora le oferă o serie de narațiuni ce sfidează logica și transparența comună a literaturii de factură realistă. În **Paginile** sale **bizare**, Urmuz a creat o serie de personaje insolite, care erau puse să acționeze într-o serie de situații ce sfidau existența cotidiană. Tot niște caractere insolite zugrăvește și Ionathan X. Uranus, dar spre deosebire de celebrul său confrate, nu pune accent pe întâmplare, ci pe dialog, evenimentele povestite având un pronunțat caracter scenic. Un bun exemplu constituie, în acest sens, schița intitulată **Biserica atacată**. În mod paradoxal, biserica lui Uranus își pierde caracterul sacru și se comportă omenește: vorbește și mănâncă fructe fierte. Obiectele, păsările, animalele din prozele lui Marcel Avramescu se trezesc la viață și prind grai. Pornind de la asocierile lexicale insolite, șocantă este și definiția dată omului, a cărui esență este văzută în stomac, celelalte lucruri din componența lui alcătuind doar niște simple accesorii: „*Omul se compune dintr-un stomac și din mai multe alte accesorii. De obicei, el se numește Jean. Însă, când îl numești altfel, atunci nu mai e de recunoscut.*”

*De pildă, tatăl meu se numește Adam. De aceea îi lipsește stomacul, care-i înlocuit printr-un tambur-major. E tare înduioșător”.*

Purtând semnătura I.X.U., **Omul exorbitant** alcătuiește una din narațiunile reprezentative ale scriitorului. Importanța acordată textului explică de ce, după publicarea lui în **Bilete de papagal** (nr.169, 23 august 1928), el a fost reluat și în revista **Radical** din Craiova (nr.8, 1 octombrie 1930). Prozatorul se definește drept un autor care renunță la orbita existențială comună, pentru a-și asuma o existență dusă în răspăr. „*Sensul n-are nici o însemnătate*” afirmă avangardistul Marcel Avramescu, propoziția devenind emblematică pentru întreaga sa creație literară. Construit din numeroase elemente artisanale, „omul exorbitant” își prezintă propria sa biografie spirituală: „*Alcătuie din mai multe sârme ghimpate, din stele, vată, pompe și carton, m-am născut din părinți bătrâni și mincinoși și mi-am trăit copilăria fără a o cunoaște (mi-a fost prezentată cu mult mai târziu, prilejuind naivilor bănuiele de precoce senilitate sau de contrariul, dar eu am zâmbit sonor și cu precizie, ca să le dovedesc impenetrabilitatea mea de fapt)*”. La numai patru ani, extravagantul personaj face săpături arheologice pe maidan. Înfigând în pământ gheara sau nasul, descoperă schelete de guzgan și alte putrefacții minore. Prezentarea ironică devine un pretext pentru lansarea unui atac virulent la adresa unui gen demonetizat precum romanul sentimental. Dintre celelalte îndeletnici fabuloase pe care le-a avut bizarul „om exorbitant”, naratorul amintește următoarele: „*Am fost dinte, zebra, plop și limbă și o bună parte din viață mi-am petrecut-o funcționând ca elice la un dirijabil, dar am naufragiat și mi-am supt tot ce aveam mai bun în mine: felinarul*”. Se pare că unele teme și motive treceau în epocă de la un scriitor de avangardă la celălalt. Dacă personajul lui Urmuz, Turnavitu, eroul narațiunii **Ismail și Turnavitu**, face carieră și devine „ventilator de stat” la bucătăria postului de pompieri „Radu-Vodă”, „omul exorbitant” al lui Ionathan X. Uranus petrece o bună parte din viață

„funcționând ca elice la un dirijabil”. Ca ales al Domnului, personajul se mulțumește cu cântecul puțintel pe care îl furnizează încă absintul.

Dacă schița intitulată *Gâște libere* constituie o parodie a romanului, în schimb *Duhurile balneare. Răvaș din Călimănești* reprezintă o pastișă a genului epistolar. Ideea de la care pornește naratorul este aceea că „Orice ființă sau lucru are duhul său, care-l freacă, îl ațâță și-i dă viață pentru o mie de ani”. După ce trece în revistă duhurile muntelui, apelor și pământului, scriitorul se oprește la femeie și la descrierea Călimăneștiului, topos inspirator, unde a redactat mai multe din creațiile sale. Sub pretextul epistolei, adică al unei scrieri cu mesaj, Uranus ne oferă o relatare golită de sensul tradițional. Jocul lingvistic este ingenios, dar nu se ridică la valoarea celui prezent în creațiile lui Urmuz și Grigore Cugler. Cu toate acestea, ideea că Marcel Avramescu este un scriitor minor s-a încetățenit, probabil, în primul rând datorită faptului că nu îi erau publicate cărțile. Mult timp, au fost cunoscute doar textele de avangardă ale scriitorului, de care acesta s-a dezis încă în tinerețe. Recursul la genul epistolar este prezent și în alte narațiuni, cum ar fi *Jonathan X. Uranus: scrisoare către cei doi «Eu»* sau *Noul joc de societate: «Prozit»*. Ultima are în frunte un motto din Père Ubu, ceea ce demonstrează, o dată în plus, faptul că Marcel Avramescu era un bun cunoscător al literaturii de avangardă. Urmează o amplă descriere a jocului numit *Prozit*, care va însemna pentru toată lumea un ceas de fericire integrală.

Semnificativ se dovedește și textul intitulat *Autobiografie*, semnat Jonathan X. Uranus, „Serafim și boem”. Autorul avangardist își prezintă nașterea miraculoasă, ceea ce anticipează, la fel ca în basme, un destin pe măsură: „Sunt singurul om care s-a născut fără intervenția și concursul vreunor părinți de ambe sexe. Dumnezeu m-a zidit, din lemn și din căpșune, într-o vreme de urgie, dar într-o cetate de joc”. Întreaga natură participă la nașterea fabuloasă a acestui autentic Făt-Frumos: „Când am venit pe lume, îmbrăcat într-o armură de fildeș, cu mari pete de lepră, toți caii au nechezat, entuziasmat, la unison și au încetat de a-și mai prelinge dorințele pe uliți, iar un convoi compus din șapte mii de scripete, din fleici, din iele și din astre, mi-a ieșit întru întâmpinare, strigându-mă pe nume și apăsându-mi lipitorile cu capul”. Parodia nașterii mitice continuă prin substituirea ursitoarelor cu trei lipitori, care alcătuiesc reminiscența unui dor de mult uitat. Finalul demitizant subminează însă debutul fabulos al textului, astfel încât biografia de factură epeică se transformă într-una derizorie. Și de această dată, Uranus realizează parodia unui anumit tip de discurs, cel autobiografic.

Un alt text se intitulează pompos *Tratat practic și teoretic despre soare* și este semnat I.X.U., „Mare adolescent român”. Autorul se înfățișează drept o ființă solară, dar ironia este prezentă deja în debutul relatării, care reușește să șocheze și să atragă interesul cititorilor: „Când găina strigă «cucurigu» se numește cocoș și răsare soarele, dimineața...” În *Despre cal și altele* primim o definiție șocantă a calului: „Calul este o plantă marină, care noaptea țipă în fundul marilor lichide, ca să sperie peștii. El răsare, de obicei, șapte zile după ce ai semănat, în lapte, un dinte de câine, dar se poate prepara și pe cale sintetică, turnând apă caldă într-o groapă”. Logica comună a lucrurilor este contrazisă, granițele firești dintre regnuri se șterg, consecința fiind apariția unor ființe insolite, artificiale, obținute pe cale sintetică. Elogiul animalului domestic continuă în aceeași manieră șocantă: „Nimic mai frumos decât un cal înflorit! Îmi aduc aminte, tocmai, de vizita pe care am făcut-o ieri la herghelie, unde toți caii erau așezați în hârdaie, anume preparate cu mirodenii prielnice dezvoltării lor armonice”.

Pastișa stilului sobru al tratatelor revine și în *Manualul bunului zodiac*. Textul este datat 25 august 1928, Călimănești și este semnat în aceeași manieră nonconformistă: Cu mult ghinion, Ionathan X. Uranus, Serafim și boxer. Relatarea este mai amplă, prozatorul oprindu-se la fiecare din cele douăsprezece zodii. Narațiunea ia forma unei ample scrisori adresate lui Cocò, celebrul papagal prezicător de la *Bilete de papagal*, și se transformă într-o veritabilă carte a facerii. Rostul acestor „câteva lămuriri esențiale asupra constituției și manifestărilor secrete ale zodiacului” este acela de a demonstra că fericirea lumii atârnă de constelații, tot așa cum „spânzuratul atârnă de copac și de frânghie”.

Ionathan X. Uranus nu ne oferă doar romane în miniatură, ci și o serie de piese de teatru de dimensiuni liliputane cum ar fi *Ascensorul* sau *Cum se face o casă*. Subtitlul piesei *Ascensorul* se dovedește elocvent în privința demersului întreprins de către autor: „Dramă filosofică într-un act de Ionathan X. Uranus, Serafim și boxer”. Prin tematica abordată, I.X.U. devine un veritabil precursor al teatrului absurd, anticipându-l pe Eugen Ionescu. Păcat că autorul nu a insistat mai mult în această direcție! Situațiile ce contrazic inerțiile prezente în gândire sunt puternic zdruncinate și în relatarea *Cum se face o casă*. Esențiale în proza realistă tradițională, principiul precum cel al coerenței și al cauzalității sunt ignorate acum cu nonșalanță. Dialogul dintre Arhitect și Client dezvăluie faptul că sensul tradițional al cuvintelor s-a pierdut și că scopul principal al literaturii nu mai este nici acela de a educa, nici acela de a transmite un mesaj. De efect este și finalul care păstrează ambiguitatea asupra naturii întâmplărilor, invocându-se în acest sens secretul profesional.

Natura scrierilor lui I.X.U. este definită chiar de către prozator în subtitlul narațiunii *Eu și miracolul*. Referindu-se la propriile sale texte, autorul afirmă următoarele: „Confesiuni arbitrare și provizorii de Ionathan X. Uranus Serafim și boxer”. Marcel Avramescu era atent la producțiile celorlalți autori de avangardă ai timpului său. O demonstrează atât apropierea de Urmuz, cât și faptul că narațiunea intitulată *Miracolul în cap* are în frunte un motto atribuit lui Apunake, celebrul personaj al lui Grigore Cugler. Spre deosebire de literatura în care totul era logic, clar și demonstrat, prozatorul se axează pe contraste și incompatibilități, ceea ce rezultă fiind o atitudine de continuă surpriză. Pe parcursul a trei narațiuni independente, legate între ele doar prin ideea de miracol, prozatorul descoperă „secretul irealității realizabile”. I.X.U. ne face să înțelegem că în noi sunt anumiți germeni foarte roditori care, hrăniți cu evenimente imposibile, sunt capabili să genereze un nou tip de literatură.

Semnificative se dovedesc și motto-urile utilizate de către scriitor. Acesta face trimiteri la marii creatori ai literaturii române și universale sau inventează el însuși, în manieră borgesiană, o serie de autori și de opere. Scriitorul de avangardă nu se dezice însă nici aici, mai ales atunci când, în fruntea relatării intitulate *Diverse chestiuni*, alege drept motto tocmai celebrele puncte de suspensie din creația lui Al. Odobescu. Narațiunea se găsește sub semnul scamatoriei, care duce la apariția unor personaje zoomorfe sau mecanomorfe specifice lui Urmuz. Un asemenea personaj este Șandernagor Mendelsohn: „Șandernagor avea o constituție nu prea complicată, cel puțin numai în ceea ce îl privea personal, restul fiind alcătuit din resturi și din mai multe roți suprapuse și băgate una-ntr-alta, ca toate roțile dințate și de ceasornic. În același timp, el mai avea, între cele două vertebre mai mici și care noaptea scoteau sunete de clopotniță, câte un singur matematician automat, a cărui funcțiune în stat era să înlocuiască urșii cu autocamioane confortabile și chiar cu sila”. În plus față de

personajele lui Urmuz sau cele ale lui Grigore Cugler, eroul lui Ionathan X. Uranus – vrednic descendent al lui Proteu – are capacitatea de a se metamorfoza oricând în capră, luntre, găscă sau trombon.

Tot istoria unui personaj insolit este și narațiunea intitulată **Calistrat**. Relatarea mai aduce în plus faptul că Ionathan X. Uranus își citează tatăl, pe Yuqpongk I. Uranus. **Povestea lui Sakeltop** este povestea unui vestit „călugăr amator”, care „a fost construit de către cele trei cămile izraelite din Venezuela, într-o vreme de urgie, pe când din cer ploua cu mazăre fiartă, iar mazărea pământului se făcea din lemn”. La un moment dat, personajul începe să crească într-o manieră fabuloasă, anticipând macrantropul lui Mircea Eliade.

Schița intitulată **Program** este redactată în maniera virulentă a manifestelor de avangardă. Arborând aceeași atitudine persiflantă, autorul vorbește de utilitatea programelor și de necesitatea stabilirii unui echilibru între activitatea desfășurată de către o revistă literară și programul acesteia. Din această perspectivă, Ilarie Voronca și Ion Vinea reprezintă doar câteva din modelele livrești ale lui Uranus. Vorbind în numele unei întregi grupări, acesta proclamă necesitatea regenerării, a reîntronării liberului arbitru și „*recunoașterea superiorității incontestabile a idolatriei asupra oricăror alte procedee terapeutice*”.

Creația intitulată **Morții** impune un timbru nou prin situarea ei în proximitatea fantasticului. Personajul-narator vorbește de reîntoarcerea în lume a „*trei hârci uscate, fiecare cu câte o pereche de tăciuni aprinși în orbite*”. Cele trei schelete revin pentru a se răzbuna pe cel care i-a ucis. Narațiunea se dovedește remarcabilă prin maniera în care sugerează alunecarea în moarte a celui ce se confesează.

Propria istorie a scriitorului este înfățișată în narațiunea intitulată **Ionathan X. Uranus**. Este vorba de o autobiografie insolită, construită în maniera specifică a literaturii absurdului. Apărut ca un capriciu al destinului, naratorul se prezintă ca o coincidență a contrariilor, fiind alcătuit din două atitudini contradictorii, de monstru și de profet: „*Destinul, pe care Tradiția l-a consacrat ca orb, dar care, de fapt, e cum se poate mai perspicace și șugubăț foarte, prin vocație, a plămădit odată laolaltă două esențe contradictorii, una de monstru și alta de profet, și astfel a luat ființă, la anul una mie nouă sute nouă, Ionathan X. Uranus, serafim și boxeur, și marele meșter de circumstanță al Domniilor Voastre, față de care se pot adopta, ca întotdeauna, două atitudini, la fel de legitime ambele: atitudinea întâi și atitudinea a doua*”. În plus, este lansată ipoteza că „*nedumerirea este izvorul viu al tuturor abundențelor spirituale*”. Este semnificativ și faptul că narațiunea include în sine o a doua relatare, care este o fabulă. Aceasta din urmă păstrează toate trăsăturile specifice genului, apropiindu-se, prin absența sensului, de celebra fabulă **Cronicari** a lui Urmuz. Intitulată **Abnegația și mielul**, creația „bogată în adâncimi” este relatată de către scriitor pentru ilustrarea propriilor sale idei. Realitatea ascunsă în miezul lucrurilor nu așteaptă decât să se dezvăluie privirii aceluia care va ști să înțeleagă. Aceasta este învățătura pe care o promovează Ionathan X. Uranus, dincolo de nuanța absurdă a scrierilor sale.

Asemenea lui Apunake din scrierile lui Grigore Cugler, Marcel Avramescu-Uranus inventează și el un personaj emblematic. Acesta este protagonistul unor schițe precum **Aniversarea lui Totog** sau **Tratat despre Totog**. Prima narațiune îl prezintă pe personaj la aniversarea vârstei de cincizeci de ani. Cea de a doua este semnată Ionathan X. Uranus, din infinit. În paranteză, se precizează faptul că cel care își asumă aceste rânduri nu trebuie confundat cu cel de la Călimănești. Nu întâmplător, în fruntea relatării se găsește un *motto*

semnificativ din Pilat din Pont: „*Ecce homo!*” Înainte de toate, scriitorul reconstituie biografia fabuloasă a personajului său: „*Născut dintr-o găină și un ortodox, Totog nu cunosc cele 9 popasuri firești pe care natura le recomandă ca necesare pentru examenul de mamifer, așa că tinerețea i se anunță, de la început chiar, defectuoasă. Ca apogeu, se ivi apoi aventura mamei sale cu un dansator got, care îi zgâlțâi definitiv personalitatea, stârnindu-i o adevărată erupție galbenă și amăruie, localizată, în concluzie, pe dinți*”.

Dar Marcel Avramescu nu cultivă numai pasișă, ci se și autopasișează cu aceeași ironie mușcătoare, așa cum se întâmplă în **Ionathan X. Uranus contra Ionathan X. Uranus**. După cum se precizează în subtitlu, relatarea reprezintă o „Scrisoare deschisă” și are drept motto cuvântul „Totog”. Narațiunea ia forma unui reproș adresat de către Ionathan X. Uranus dublului său omonim, care dorește să restabilească circumstanțele reale ale fenomenelor: „*Ai scris, domnule necunoscut și oarecum probabil, despre Aniversarea lui Totog și ai iscălit Ionathan X. Uranus, uitând că Ionathan X. Uranus sunt Eu, și nu dumneata*”. Autorul epistolei se definește în opoziție cu autorul relatării: „*Eu sunt centrul, iar dumneata ești periferia. Eu sunt aeroplanul, iar dumneata ești zbârâiala lui. Eu sunt miezul, iar dumneata nu ești nici zeama măcar. Prin urmare...*” Spre deosebire de epistolier care cunoaște adevărul, scriitorul transfigurează evenimentele: „*De fapt, eu știu tot. Și știu și adevărul istoric într-o poveste pe care dumneata ai voit-o numai poveste, adică inventată, și pe care ai mângălit-o cu o iluzie de Mine*”. Despre Totog, personajul referențial al prozatorului, se afirmă că „*s-a născut mort într-un moment de contopire vajnică a unui creier incomodat cu excitația condeiului și de sleială*”. Protestul este semnat Ionathan X. Uranus, Hingher.

Tot un motto din Alfred Jarry se găsește și în fruntea narațiunii intitulate **Despre beznă**, în care se trimite la un loc situat în afara timpului și a spațiului. „*Lumina singură și excesivă e întotdeauna primejdioasă*”, ne avertizează prozatorul, motiv pentru care „*fiecare cetățean trebuie să aibă bezna lui*”. Nevoia de întuneric se explică prin faptul că, prin însăși esența ei, lumina este generatoare de orgoliu și de perdiție.

Numele lui Totog revine în narațiunea intitulată **Despre artă**, motto-ul ales alcătuind varianta parodică a unui dihton celebru: „*Margaritas ante porcos*”. Mai întâi, pornind de la geniul său „proaspăt și permanent”, scriitorul vorbește de lipsa de accesibilitate a operei sale pentru „pătlăgelele intelectuale”. Apoi, asumând o atitudine plină de orgoliu, el nu pregetă să proclame unicitatea textelor pe care le-a publicat: „*Eu sunt unul, într-adevăr, pentru că mi-am depășit precursorii precum sifonul a depășit, în veac, jetul canalului urinar și sifonul verbului meu e oricând gata să servească un duș acid oricărui ins care are nevoie urgentă de vreun stimulent spiritual – și Domniei Tale cu îndatoritoare întâietate*”. Flacăra mistuitoare a artei adevărate îi este opusă pasișei ce lichiefiază și pute, și care le aparține imitatorilor prozatorului.

**Către Ionathan X. Uranus** reprezintă un dialog între Ionathan X. Uranus (autorul lui Totog) și Ionathan X. Uranus (Polițist). Deja motto-ul situat în fruntea lucrării atrage atenția asupra diferențelor dintre Totog și Urmuz: „*Totog: vax! Urmuz: Omul cu mârșoaga*”. Prozatorul pornește de la confuzia ce se face adesea între Ionathan X. Uranus și Urmuz: „*Prin urmare, Ionathan X. Uranus înseamnă, pe scurt, Urmuz*”. Ipoteza că Uranus nu este decât un descendent al autorului **Paginilor bizare** nu îl bucură deloc pe narator, de unde afirmațiile acide ale acestuia: „*Urmuz e sufletul, e veșnicia, pe când Ionathan X. Uranus, adoptând părerea dumată, nu este decât o părțică din trupul acestuia, după cum am mai spus, adică*



partea aceea care a intrat în pământ spre descompunere și pentru hrana viermilor, care nu sunt altceva decât niște paraziți”.

O parodie a scrisorii de factură romantică este narațiunea intitulată **Epistola (Pentru altcineva)**: „*Dragul meu Psaltic! Astăzi se împlinesc cinci minute de la cea dintâi întâlnire a noastră, sus în turn, printre morcovi: eu eram atunci mai mic și tu erai ceva mai mare. Mai târziu, când ne-am revăzut în scobitura vicontelui breton, eram eu mai mare și tu erai mai mic. Dacă-ți mai amintești, ni s-a mai întâmplat mai apoi încă de multe ori același lucru, fiind alternativ unul mai mare decât celălalt și viceversa. Și tu știi la fel tot atât de bine ca și mine că fenomenul n-are nici un fel de explicație, deoarece amândoi am fost de față când a pierdut-o la cărți; că mai-nainte avea*”. Textul este semnat Ionathan X. Uranus, frate siamez. Locul desfășurării întâmplărilor este toposul privilegiat și inspirator al Călimăneștiului. Ca și altă dată, evenimentele povestite sfidează logica comună, găsindu-se „în afară de planul înțelegerii obștești”. Schița intitulată **Bradolin și Sulfinela** reprezintă o parodie a idilei romantice și sentimentale. Semnificativ se dovedește motto-ul situat în fruntea textului, un fragment urmuzian din Daniil Q Saturn, **Cântecul al IX-lea din Epistola a III-a „Către Giangăi”**.

**În potrivea veacului** este textul care dă și titlul volumului. Subtitlul relatării se dovedește elocvent: *Manifest și proclamație*. Prefăcându-se că asumă o atitudine omniscientă, scriitorul realizează o pastişă a textelor biblice. Astfel, o parodie a Apocalipsei este anticipată deja în motto. Spre deosebire de alte narațiuni, textul are și un post-scriptum polemic: „*Adeziuni sincere, însoțite de câte o profesiune de credință manuscrisă și semnată în original, se primesc direct la sussemnatul, Hotel Jantea No. 2, Călimănești*”.

**Arta de a fi** are în frunte un citat din Jacques Maritain, potrivit căruia „*un câine viu valorează mai mult decât un leu mort*”. Narațiunea vine să illustreze ipoteza potrivit căreia nu ființăm decât prin spațiu: „*fiecare dintre noi poate pretinde, cu drept cuvânt și într-o oarecare măsură, că există de fapt, pentru că fiecare dintre noi participă, în felul care-i este propriu, la spațiul mare și la o oarecare șmecherie universală...*” Filozoful existențialist care susține asemenea idei este Strelicz Aqmuden, personaj mecanomorf, construit după o rețetă de factură urmuziană: „*Era un om gros, cilindric din unele puncte de vedere, și – în orice caz – foarte în armonie cu ceea ce majoritatea celor prezenți gândea despre dânsul. Cuvintele lui căzuseră ca niște burlane patrupede și dușumelele răsunau încă, ca și cum una sau mai multe furnici ar fi vociferat acolo omeneste*”. Pentru a demonstra valabilitatea ideilor sale, personajul se împrăștie și apoi se reface din propriile lui fragmente, ilustrând mitul păsării Phoenix. Concluzia „cu tâlc” a textului sună în felul următor: „*Plac, clapa, calc placa, plec...*” Nu întâmplător, schița este semnată Ionathan X. Uranus, aliment proaspăt.

Tentația invectivelor, atitudinea irevențioasă transpare și din textul programatic intitulat **Manifest către hingheri**. Pentru scriitor, esențial nu este verbul „a fi”, ci „a fi într-un anumit fel”. Reproșurile scriitorului îi vizează „*pe toți constipații cerebrali de care dispune umanitatea, pe toți hipertrofiații și atrofiații sexuali, sentimentali și intelectuali, pe toate aguridele vieții spirituale și pe toți cacofonii duhului*”. Atitudinea față de acești retardați ai spiritului este cea specifică unui hingher. Naratorul se gândește să îi adune pe toți cei vizați, să le țină „o bine simțită cuvântare” prin care să le explice de ce prezența lor este inutilă și urât mirositoare, după care să îi execute. Nu întâmplător, citatul din Rabelais așezat în fruntea textului vorbește tocmai despre spânzurați.

Spre deosebire de Mircea Eliade care făcea *Apologia virilității*, spirit ironic, Jonathan X. Uranus realizează *Apologia zevzecului*. Subtitlul textului este elocvent în privința demersului parodic realizat de către prozator: *Eseu în pi bemol major. Motto-ul ce precede narațiunea reflectă procesul de golire a sensului: «Circulați, la echinocțiu, numai cu oblon de damă»*. Abordând aceeași manieră parodică, autorul simte că observațiile sale vor deveni „*odată pentru totdeauna o predică cu dovecei de lapte și o confesiune patruleteră pentru uzul cotidian al tuturor punctelor, cardinale sau nu*”. Nu trebuie uitat nici faptul că schița este semnată Jonathan X. Uranus, matusalem precoce.

Problema semnificațiilor oculte ale cifrelor apare în relatarea intitulată *Despre șapte*. Subtitlul ne avertizează asupra faptului că avem de a face cu un *Mic studiu cu consecințe nebănuite*. De asemenea, *motto-ul* din fruntea textului ne informează că „*Cel mai mare număr e și cel mai mic*”. Creația vine să demonstreze adevărul afirmației că „*Fiecare ins, între altele, și numără*”. De la acest adevăr primordial se ajunge la o altă constatare esențială: „*tot timpul cât dăinuie pe coaja tare a acestui uscat Pământ, omul nu face – în esență – altceva decât numai că numără*”. Ceea ce urmează ilustrează valabilitatea afirmațiilor anterioare: „*Când, la început, a fășnit – umed – pruncul din mama lui proprie, a zberlat: unu. Pe urmă și-a pus degetele moi pe buric: doi. După asta, și-a înfipt picioarele amândouă – cu succes – în urechi: trei. Și a scos limba, carne groasă, roșcovană: patru. Și așa mai departe*”. Ocultistul remarcă apoi legăturile existente între numere și formele realității. Șapte se dovedește o cifră magică deoarece semnifică numărul de găuri pe care omul îl are în cap: „*Prin urmare, nările sunt două găuri pe unde poate vântul să-ți sufle în cap. Asta, până acum, rămâne bine stabilit. Dar, pe urmă, dumneata mai ai în cap și alte găuri. De pildă, două urechi. Cu nările împreună, dacă socotim cum trebuie, vom spune: patru. Și cu ăștia doi ochi prin care te zgâiești la mine: șase. Dacă – acum – mai punem și gura la socoteală: tocmai șapte. Aici voiam să ajung: alte găuri nu mai ai în cap și nici nu s-ar putea altcum*”. Șapte e considerat cel mai vechi număr, un număr de obârșii făuritoare. Explicația (i)logică pe care o oferă Jonathan X. Uranus este simplă: „*Acum, dacă e adevărat că omul este capul și că – într-adevăr – capul precedă – în veac – existența însăși a Cosmosului, atunci necesarmente vei recunoaște că șapte e cel mai vechi număr; și, tocmai de aceea, și cel mai de seamă*”. În felul acesta, șapte ajunge „*cheia adevărată a minunilor toate*”. Acesta este și motivul pentru care, înainte de a-și semna creația, autorul își salută cititorul de șapte ori.

*Ispitele lui Moș Grămadă* reprezintă o „anecdotă virilă”. Mai mult decât în alte texte, deja în *motto*, scriitorul recurge aici la un ingenios joc de cuvinte: „*Nu știi: tracii au trac? Că fracii au frac*”.

Semnificativ se dovedește textul intitulat *Necrolog*, în care Marcel Avramescu se dezice de propriul său trecut avangardist. Este un moment sugestiv din biografia spirituală a autorului, când acesta se găsește la o răscruce de drumuri. În mod ostentativ, în fruntea relatării este așezată o dedicație elocventă: „*Pentru răposății Jonathan X. Uranus și Mark Abrams*”. Aceași ruptură de trecut este exprimată și în *motto-ul* care urmează: „*«Destul!» a spus inima mea*”. Consecința firească a despărțirii de *eul* de odinioară este faptul că scriitorul își asumă o nouă identitate, semnându-și creația Marcel Avramescu. În data de 22 noiembrie 1931, săptămânalul *Vremea* publica un anunț ce pune capăt dublei cariere a lui Marcel Avramescu: creatorul de avangardă (Jonathan X. Uranus) și autorul de texte oculte (Mark Abrams): „*Astăzi, Jonathan X. Uranus și Mark Abrams, paiatele mele demente, s-au sinucis*”.

Delimitarea de trecut se realizează în paralel cu deconspirarea tehnicilor la care recurgea scriitorul de avangardă, procedee cu care noul ego al omului de cultură nu mai este de acord: „Auzit-ați, firește, de Ionathan X. Uranus. Eu eram. Umoristul absurdului, apologistul absurdului. Maestru de ceremonie al vorbelor goale și saltimbanc amețit de propria sfârlează. Ionathan X. Uranus era însă un ins a cărui mecanică interioară, în ciuda măștii de glumă sub care se cristalizează, izvora dintr-o experiență, în fond tragică: din conștiința uscăciunii logicului”. Prin urmare, la fel ca în cazul altor autori de avangardă, textele lui Ionathan X. Uranus s-au născut din „conștiința uscăciunii logicului”, o conștiință tragică, resimțită cu dureroasă intensitate. După ce a depășit febra avangardistă, scriitorul și-a demitizat singur opera, considerându-și schițele de tinerețe simple „exerciții verbale risipite prin diferite publicații”. Sunt texte ce reprezintă doar încercări de „expresie literară proprie (pe modalitatea absurdului parodistic)”.

Autor incomod, irevențios, fascinat de enunțurile absurde, care impune un personaj insolit (Totog), Ionathan X. Uranus scrie rar și puțin. Cu toate acestea, opera acestui „om exorbitant” merită să fie readusă în actualitate pentru a se stabili cu exactitate locul ei în cadrul avangardei literare românești.

#### **Bibliografie selectivă:**

*Avangarda literară românească*, antologie, studiu introductiv și note bibliografice de Marin Mincu, Ed. Minerva, București, 1983.

Pop, Ion, *Avangarda în literatura română*, Editura Minerva, București, 1990.

Glodeanu, Gheorghe, *Fascinația ficțiunii. Incursiuni în literatura interbelică și contemporană*, Editura Fundației Culturale Libra, București, 2006.

Uranus, Ionathan X., *În potrivea veacului*, Textele de avangardă, 1926-1932, Ediție îngrijită de Mariana Macri și Dorin-Liviu Bîțfoi, Editura Compania, 2005.